

LA FOTOGRAFIA A ULLDECONA

Per SÒNIA BEL i POCURULL

- 0 - INTRODUCCIÓ
- 1 - HISTÒRIA DE LA FOTOGRAFIA
- 2 - HISTÒRIA DE LA FOTOGRAFIA A ULLDECONA
- 2.1 - CONVERSES AMB DIVERSOS FOTÒGRAFS LOCALS
- 3 - ALGUNES ANÈCDOTES DE LA GENT D'ULLDECONA I EL MÓN DE LA FOTOGRAFIA
- 4 - CONCLUSIONS
- 5 - ANNEX
- 6 - BIBLIOGRAFIA

0 - INTRODUCCIÓ

Aquests fulls són el resum d'un treball més extens, presentat el curs 1998-99 a l'IES Manuel Sales i Ferré d'Ulldecona com a crèdit de recerca.

He d'agraciar l'ajut de totes aquelles persones que pacientment em donaren la informació per elaborar-lo i especialment al Centre Excursionista i al Centre d'Estudis per les seues atencions.

1 - HISTÒRIA DE LA FOTOGRAFIA

La fotografia va nàixer el 1816, quan J.N.Niepce va aconseguir una imatge mitjançant la utilització d'una cambra obscura i un procés fotoquímic basat en l'exposició a la llum d'una placa impregnada de betum de Judea.

El nom "fotografia" va ser també donat per Niepce. Però allò que Niepce perseguia amb aquest descobriment, que va anomenar heliogravat, era un procediment

per millorar la qualitat de les litografies i no precisament un nou mitjà d'expressió. Va ser Daguerre qui es va assabentar de les possibilitats pròpies del nou procediment, i en va fer una nova versió denominada daguerrotípia, inventada entre el 1837 i el 1839, iniciant la pràctica del retrat.

Els condicionaments imposats per la primitiva tecnologia fotogràfica van determinar que durant molts anys fos més important l'aportació tècnica i científica a la fotografia que no pas els avenços estètics. Així que van ser els inventors els qui van donar un impuls decisiu a la fotografia.

Fent referència als Països Catalans, hem de dir que la primera imatge fotogràfica impressionada va ser el daguerrotip fet per Ramon Alabern i Molses el 1839, al pla de Palau de Barcelona. El daguerrotip es va anar imposant, i es van obrir estudis fotogràfics arreu. Van destacar els de Pau Audouart i el dels germans Napoleon a Barcelona.

Torriant a l'àmbit mundial, entre el 1835 i el 1841, l'anglès W.H.F. Talbot va inventar la calotípia, també anomenada talbotípia; concretament aquest anglès, el 1840, va aconseguir les primeres fotos sobre paper. Al 1851 G.Le Gray i Scott Archer van inventar el col·lodió humit. Els mateixos fotògrafs van posar en perill la fotografia com a mitjà expressiu en voler demostrar, imitant composicions pictòriques, que era un art. Però contra tot això es va posicionar Peter Henry Emerson, que propugnava una

fotografia orientada a la realitat. Poc abans, concretament el 1882, ell mateix havia iniciat la fabricació de plaques amb material ortocromàtic sensible que ja pot ser classificat com a actual. El principal progrés representat pel material ortocromàtic està en la possibilitat d'efectuar instantànies amb una exposició bastant curta, ja que es tractava de plaques molt sensibles a la llum, més que les del col·lodió humit.

Simultàniament a aquests progressos, van aparèixer les pel·lícules en rotlle, (1889, Companyia Eastman), les quals van permetre de fer més d'una fotografia sense haver de canviar la pel·lícula. També es van perfeccionar les màquines i, sobretot, la construcció d'objectius va experimentar un notable progrés, principalment des que en va ser començada la fabricació, iniciada per F.O. Schott el 1884. Ell mateix va construir el primer objectiu anastigmàtic, el triplet de Cooke.

Fotògraf ja no va ser sinònim de retratista, encara que aparegueren amb personalitat pròpia branques com la fotografia industrial, la publicitària, la de les modes, la periodística, la científica, etc.

Tot i això, el retrat va continuar sent una especialitat. El triomf del fotogravat en les arts gràfiques va oferir a la fotografia un camp insospitat de difusió.

El 1907, el primer procediment acceptable de color, les plaques autocromàtiques de Lumière, van iniciar una cursa de progrés tecnològic en la fotografia, que, juntament amb la imposició de les màquines de petit format a partir dels satisfactoris resultats obtinguts amb la càmera Leica, dissenyada per Oscar Barnack el 1914, va culminar amb l'èxit definitiu de les càmeres rèflex, iniciat el 1936 amb el sistema Exakta d'Ihagee, i la seua àmplia col·lecció d'accessoris i objectius.

El període d'entreguerres (1920-40), va donar en fotografia concepcions tan diverses com les de Man Ray i els seus fotogrames, el naturalisme bonhomí

d'Henry Cartier-Bresson, la fotografia de testimonis de Robert Capa, el subjectivisme d'Otto Steinert, etc.

A Catalunya, el 1932, es va crear a Barcelona l'Agrupació Fotogràfica de Catalunya, que havia de tenir molta influència, i van aparèixer moltes altres agrupacions o grups en diverses localitats.

La Segona Guerra Mundial va donar prioritat a la fotografia de reportatge i a la propagandística, fet que després, va continuar amb la mitificació popular del reporter i del fotògraf publicitari i de modes. Richard Avedon, William Klein, Bob Adelman, Kishin Shinoyama i Jean-Loup Sieff, entre molts altres, són noms familiars a molta gent gràcies a les publicacions dels seus treballs.

En el camp del reportatge, s'han destacat Fulvio Roiter, Ernst Haas i Cartier-Bresson, i en el camp de la fotografia publicitària, Christian Vogt, Gruy Bourdin, Helmut Newton i David Bailey.

Darrerament han aparegut les tècniques fotogràfiques schlieren i magnètica: en la primera, les fotografies es fan a alta velocitat per tal d'estudiar els fluids en moviment. La segona és un sistema d'enregistrament i reproducció d'imatges anàleg al vídeo.

Fent referència a l'any 1970, a Catalunya, concretament a Barcelona, va ser inaugurada l'Escola de Formació Professional en Mitjans Audiovisuals (EMA V), de fotografia i cinema.

La primera publicació important especialitzada en fotografia va ser *La Fotografia Pràctica* (1893-1908) fundada i dirigida per Josep Baltà de Cella, que va ser seguida per *L'art de la Llum* (1933-35), creada per Andreu Mir i Escuté. El 1963 va aparèixer *Imagen y Sonido* i el 1974 *Fotoflash*, molt exigent.

La indústria fotogràfica catalana va adquirir importància a partir del decenni 1920-30, gràcies a Rafael Garriga, creador de les marques Garriga i Infonal, i a Higiní Negra, que va crear amb J. Tort, la marca

Negtor (actualment, de Negra OCE).

Situant-nos als 80, en l'àmbit mundial, els fabricants van llençar al mercat càmeres amb detonador electrònic de velocitat variable contínua. La fotografia de creació a la dècada dels vuitanta es va veure molt influïda per totes les imatges artístiques del passat i també pel món visual procedent dels mitjans de comunicació de masses i la publicitat. Es va abandonar el documentalisme i el seguiment de la realitat a canvi d'un subjectivisme que intentava trencar els hàbits de la visió.

2 - HISTÒRIA DE LA FOTOGRAFIA A ULLDECONA

El món de la fotografia a Ulldecona no ha destacat mai. És a dir, no ha tingut una gran importància, per això ens ha sigut un poc complicat esbrinar qui va ser i com va introduir la fotografia a Ulldecona.

Tot i això, tot el que hem pogut esbrinar ho explicarem a través d'una espècie d'eix cronològic.

Hem de començar fent referència a l'època anterior a la guerra, però sols hi destaca Lluís Roisin, que anava fent fotos per tots els pobles i, en arribar a Ulldecona, va fotografiar l'església, entre d'altres coses. Les fotografies d'aquest autor són de la dècada dels 20. D'aquesta època podem esmentar a d'altres fotògrafs que venien de Godall i Vinaròs. D'una banda, podem anomenar el famós "pati de Celidoniet", situat a la Murada de Baix. En aquest pati, s'establien fotògrafs forasters durant les festes. De l'altra trobem els fotògrafs que es col·locaven pels carrers: eren els anomenats fotògrafs ambulants.

Cal anomenar Pedro Olmedo, de qui hem aconseguit algunes referències. Aquest home era mestre i, com a afició, feia

Aquesta és la fotografia més antiga que hem aconseguit

Fotos realitzades al pati de Celidoniet

fotografies als seus alumnes, i en diumenge feia alguna foto al pati de casa seua. No el podem considerar com a fotògraf. Aquesta informació l'hem extret d'algunes dones d'avançada edat i també gràcies a l'ajuda dels fotògrafs. Concretament parlen de l'any 1927.

Foto realitzada per Pedro Olmedo

A continuació, arribem a després de la guerra, quan apareix Joan Sorlí, que és considerat el primer fotògraf d'Ulldecona. Podem dir que pertany als anys 40 i sabem que tenia un estudi amb el seu propi laboratori a Ulldecona. Concretament, vivia a una fonda on va instal·lar l'estudi.

Les persones que va fotografiar ens van dir que aquest home, quan tenia 20 anys aproximadament, va començar a fer fotografies. Es va comprar una màquina petita i amb aquesta fotografiava la gent dins del seu estudi. Més endavant, es va comprar una altra màquina amb objectiu. Les fotos que feia eren en blanc i negre i amb format de postal i, fins i tot, les pintava a mà. En són exemples algunes fotografies que mostrarem. Més endavant, va anar ampliant l'estudi amb més màquines.

També podem dir que va ser el primer que va fer les fotos de carnet d'identitat. Cal remarcar que, en aquells anys, les càmeres més usades eren unes càmeres grans de fusta manual on es posaven les plaques d'una en una. L'obturador també era manual. L'exposició podia durar d'un minut a tres.

Foto realitzada per Joan Sorlí, el 29 de juny de 1950

Més endavant Joan Sorlí va marxar a viure a Anglaterra, on va crear el seu propi negoci i va tornar a renovar el seu estudi i les seues màquines. Les que tenia les va vendre als fotògrafs que el van substituir.

Actualment, aquest home encara viu, però desgraciadament a Ulldecona no li queda família, per això tota la informació que hem extret ens l'han facilitat algunes persones de la seua època, els actuals fotògrafs i la seua carta. (vegeu l'annex).

Després, arribant als anys 50, hi trobem José Sauch Romeu, que va ser fotògraf una temporada. És per això que no destaca especialment. I ja un temps més endavant, apareixen Pere Vidal i Cipriano Millán, que encara exerceixen com a fotògrafs.

Aquests dos fotògrafs van muntar el seu propi negoci associats, o siga treballant junts, i van ser els que van fer la segona renovació de carnets a Ulldecona. Van

comprar els aparells fotogràfics que tenia Joan Sorlí. Van muntar un estudi amb el seu laboratori però, anys després, Pere Vidal va marxar a viure a Vinaròs, on va establir una botiga que actualment encara existeix.

Per tant, aquesta associació es va trencar i a Ulldecona es va quedar Cipiriano Millán, que també va crear el seu propi establiment amb el corresponent laboratori en color. Cal remarcar que encara existeix.

Com a curiositat podem afegir que aquests fotògrafs anaven a aprendre a la fonda de Joan Sorlí, però després van continuar ampliant els seus coneixements. D'aquella època, més o menys al voltant dels anys 1953-54, destaquen els concursos que es feien a l'Ajuntament, un dels quals es va fer a una dependència del que ara és la biblioteca popular.

Deixant de banda aquests fotògrafs, arribem a Joaquín Ferré, el qual fa trenta-cinc anys que exerceix aquesta professió. Per tant, podem dir que pertany als anys 60. Aquest va ser també alumne de Joan Sorlí.

Foto realitzada per Joan Sorlí, l'any 1945
L'original està pintat a mà

Posterior a aquests anys, ja arribem als anys 70, quan apareix Puri Navarro, que es va introduir al món de la fotografia treballant a la societat de Vidal i Millán. Seguidament es va independitzar i va crear el seu propi negoci. També va crear un establiment a Ulldecona que durà uns dos anys. Posteriorment es traslladà a Amposta, on ha tornat a muntar un negoci amb el seu espòs.

I aquí s'acaba la història dels fotògrafs d'Ulldecona, perquè de moment no n'ha sortit cap més.

Com a record de tota la història de la fotografia, podem dir que es va crear el llibre *Blanc i Negre*, del qual va tindre la idea Pere Vidal (exfotògraf). Aquest llibre mostra un recull de fotos antigues, concretament, fotos que pertanyen a la primera exposició que es va realitzar a l'Ajuntament d'Ulldecona als anys 53-54. Algunes d'aquestes fotos són del promotor del llibre.

Cal remarcar que en aquella època, les fotos eren en d'un format 30x40, però ara les han fet a la mida estàndard.

2.1 - CONVERSES AMB DIVERSOS FOTÒGRAFS LOCALS

Pere Vidal Tabueña, va començar a fotografiar professionalment l'any 1954, per tant ha exercit aquesta professió durant trenta anys, a la qual el va portar la seua afició a l'electrònica, que va derivar cap a la fotografia.

Als anys 50, quan va introduir-se al món de la fotografia, aquesta estava molt endarrerida.

Va començar fent les primeres fotos de publicitat de mobles, en blanc i negre, i després les pintava a mà. D'aquesta tècnica, en aquells temps, se'n deia "il·luminar".

Quant a les càmeres, utilitzava la de pas universal, la no rereflex i les de plaques en vidre.

Fent referència a l'evolució fotogràfica, ha passat d'aquestes càmeres antigues

El Calvari d'Ulldecona, l'any 1955, realitzada per Pere Vidal. Hi apareixen els "armats" que solien ser els quintos.

fins a les d'abans de la digital (impressores en color). També va passar pel canvi del laboratori, ja que va tindre un laboratori en color a Vinaròs i, com a curiositat, ens va dir que va tindre la primera fotocopiadora de la comarca.

Tornant a les càmeres, la més utilitzada per ell va ser la de pas universal, anomenada asahi-pentax.

Passant a la importància que tenia el món de la fotografia abans i la que té ara, ens va respondre que quan va començar era un invent més, i a poc a poc s'ha anat fent més important, potser més que res pels periodistes, perquè van començar a sortir fotografies als diaris. Avui en dia, ja és una cosa molt important, perquè, per exemple, el cine i la televisió és una sèrie contínua de fotografies.

A continuació, ens va explicar com el va transformar a ell el món de la fotografia. Recordà els temps en què, com a simple aficionat, participava en concursos on només podia aportar una fotografia.

Per finalitzar, vam demanar-li què recordava de la fotografia a Ulldecona quan era petit. Ens va contestar que anteriorment a Cipriano Millán i ell -van començar junts- estava Joan Sorlí, del qual van aprendre i a qui van comprar tots els seus aparells. Deixant de banda això, recorda que només hi havia fotògrafs ambulants, un dels quals venia de Vinaròs.

Finalment ens va dir que els fotògrafs d'Ulldecona mai han anat a fer fotos a fora, o siga que mai han sigut ambulants.

Foto realitzada el 1950 per Pere Vidal.
Aquest home que es veu és el "tio Celidonet" i ve de
l'hort pel camí de Vinaròs.
Fixeu-vos en el vestit típic del pagès d'Ulldecona.

Cipriano Millán fa uns cinquanta anys que exerceix aquesta professió, per l'afició a la fotografia que ha tingut des de sempre. En marxar Joan Sorlí d'Ulldecona (antic

fotògraf), va proposar-li de continuar i, com que li agradava, ho va fer.

Per començar ens va dir que quan ell va començar a fer fotos, el món de la fotografia estava endarrerit i poc desenvolupat.

Per demostrar-ho, ens va dir que abans, quan compraven els fulls de paper, els compraven de 100 en 100, i ara es compren de 1000 en 1000.

Fent referència a les càmeres, en aquell temps utilitzaven l'única que hi havia: concretament la de pas universal, per ser més exactes, una Regula alemanya, perquè en portaven més a Espanya. A Espanya en aquell temps no hi havia màquines, totes venien de l'estranger, i aquí arribava poca cosa.

També ens va dir que abans les fotografies eren sobretot pintades al carbó. Deixant les càmeres de banda, va fer referència a tots els canvis pels quals ha passat amb l'evolució de la fotografia: es van muntar els laboratoris, després va entrar en joc el vídeo i finalment la fotografia digital.

I tornant a les càmeres de l'actualitat, ens va dir que la més utilitzada segueix sent la de pas universal 24x36 i després, per als reportatges, s'utilitza la de 45x6. També càmera d'estudi de 6x7 amb totes les corresponents òptiques i, a part d'aquestes, les càmeres de vídeo.

Preguntant-li sobre la importància del món de la fotografia d'abans i d'ara, ens va respondre que la gent ara té més afició que abans, però tot i això la fotografia no està divulgada del tot.

A ell, personalment, la fotografia no pot dir que l'haja transformat ja que hi era aficionat de petit, però ha anat passant per tots els canvis i seguint-los.

Finalment, ens va dir el que recordava de la fotografia de quan era petit i dels fotògrafs que hi havia. Ens va dir que venien fotògrafs de fora i feien el que es deia "la fotografia de carrer". Sobretot venien a les festes, al Ball de Mantons típic d'Ulldecona.

"Les moles d'Uldecona", en plena construcció, de Cipriano Millán

Recorda els germans Ramos de Tortosa, i també coneixia els fotògrafs que anaven a fer fotos al pati de Celidoni, això ho recorda de sentir-ho dir a casa seua.

Ens va aclarir que en aquella època les fotos es feien en magnesi.

Per finalitzar l'entrevista, ens va dir que qui més recorda, és a Joan Sorlí, ja que li va ensenyar moltes coses. Va seguir els seus passos, i a partir d'aquí ha anat seguint l'evolució de la fotografia fent cursets.

Un altre fotògraf del poble és **Joaquín Ferré Fabra**, el qual fa uns trenta-cinc anys que es dedica a la fotografia professionalment. Però sempre ho havia tingut com a afició, i finalment, s'hi va dedicar exclusivament. Segons diu, el que el va portar a professionalitzar-se va ser l'interès per la imatge i pel dibuix.

Segons el que va anomenar, hem deduït que en aquella època el món de la fotografia, en concret, el fotògraf, era considerat un artista, ja que n'hi havia pocs, però ara, com ja n'hi ha més, ja no estan tan destacats.

Quant a les càmeres, les més utilitzades eren les de plaques i de roll. Deprés va sortir la càmera instantània com a novetat. Aquesta càmera era la precursora de la fotografia instantània Polaroid i la digital. També hi havia les càmeres d'estudi, les quals en aquell temps es retocaven, i per això els fotògrafs se'ls considerava professionals.

Comentant l'evolució de la fotografia, va destacar l'aspecte del laboratori. Ara han passat a tindre laboratori propi, a revelar les fotos personalment i a dedicar-se a la fotografia comercialment. Primer, en aquella època, els revelatges els feien els fotògrafs comprant el material necessari per fer-ho, però ara això s'ha perdut.

Per altra banda, ens va dir que en aquells temps passats, la fotografia ocupava uns camps més exclusius, perquè en ser novetat, es considerava més com un art i ara, al ser absorbida pel vídeo camp digital, està perdent la importància que realment té.

Ermita de la Verge del Loreto d'Ulldecona, de Cipriano Millán. Any 1960

Romeria d'l'ermita d'Ulldecona, de Joaquín Ferré

Quant a les càmeres, aquest fotògraf va nomenar que sol utilitzar la de pas universal, la qual correspon a la de pel·lícula estàndard. És la més usada en reportatge. També anomena la de rotlle, per a fotos d'estudi, que és la que té més qualitat. Aquesta té un format de 4x6. Tot i això, ha anat evolucionant de cara a la fotografia digital.

Antigament utilitzava una màquina anomenada Cambo, de format 9x12. Era el negatiu clàssic, el més usat. Ara s'ha perdut, fins i tot les màquines han passat a la història. Les fotografies eren revelades manualment.

Després d'aquesta càmera va sortir la de pas universal i a mesura que es va anar millorant l'emulsió a la pel·lícula, totes aquestes càmeres es va anar retirant, o sigui que si es volia veure qualitat havia de ser amb clixés grossos.

Pel que fa a com l'ha transformat el món de la fotografia, va dir que ha viscut sempre el que ha sentit: el camp de la imatge.

Finalment, ens va dir el que recorda de la fotografia a Ulldecona abans de dedicar-se ell mateix: al poble, a les fires, els fotògrafs, feien les fotos amb càmeres de caixó, les quals estaven formades per un caixó, un objectiu al davant i una tela negra al darrere perquè no hi entrés la llum i pogués permetre posar els braços per manipular i revelar la fotografia.

Un cop revelada, posaven el negatiu davant la màquina i el fotografiaven i llavors sortia el negatiu de l'anterior, que era ja la fotografia positivada. Les fotografies no eren instantànies però ho revelaven allí mateix.

3 - ALGUNES ANÈCDOTES D'ULLDECONA I EL MÓN DE LA FOTOGRAFIA

També he trobat interessant fer una sèrie d'entrevistes amb gent major del poble per veure quina relació han tingut amb el món de la fotografia. N'he extret una sèrie d'anècdotes i vivències que crec necessari referir a continuació.

Comencem referint-nos a les vivències: Rosa Arnau, diu que la primera foto que va veure la va impressionar molt perquè eren els seus pares fotografiats i els podia tenir de record. Era una foto en blanc i negre, de mida postal.

La primera foto que va veure Batiste Vidal va ser la de la seua comunió, una foto en blanc i negre apegada a sobre d'un cartró i amb un espècie de marquet. Recorda que li va agradar molt i com anècdota recorda que el fotògraf li deia que mirés el pardalet perquè no es mogués. La màquina que va utilitzar el fotògraf era una màquina de fusta i estava a sobre d'un trípode. Aquesta càmera estava feta d'una tela negra, on el fotògraf amagava el cap, i amb l'altra mà, li deia que mirés el pardalet.

Joaquín Riba ens va dir que la primera foto que va veure va ser una on sortia la seua germana i ell junts a casa. Era una foto en blanc i negre, de mida postal. Personalment ens va dir que no el va impressionar veure una foto, ja que ell sempre dibuixava com a afició, i ja estava acostumat a veure "dibuixos", tant retrats de persones com paisatges. Com a anècdota ens va dir que retocava les fotos a Joan Sorlí amb un llapis carbó, ja que llavors les càmeres no eren perfectes del tot.

Encarna Martí ens va dir que el primer retrat que va veure va ser el del casament dels seus pares, del qual va quedar molt impressionada, ja que és molt gran, acolorit i d'aquí poc tindrà cent anys. Cal remarcar que aquest retrat va ser fet a Barcelona, per això és diferent de totes les fotos que corrien per Ulldecona en aquells temps.

La primera foto que va veure Teresa Roig va ser la d'un germà de la seua mare vestit de militar quan estava a Cuba. Era una foto de mida mitjana, en blanc i negre. Recorda que es va posar molt contenta perquè era el germà de la seua mare, al qual mai havia vist.

Encarna Martí que tenia 6 anys amb la seua mare.
Any 1921

Ramona Viscarro ens va dir que la primera foto que va veure va ser la del seu germà quan estava a la mili. Aquesta, era de mida postal, en blanc i negre i de cartró doble. Li va donar una bona sensació aquesta foto ja que mai havia vist ningú vestit de militar.

Com a anècdota podem afegir que ens va mostrar una foto de quan els alemanys van venir a Ulldecona, la qual vam trobar molt interessant.

La primera foto que va veure Maria Sans va ser una d'ella quan tenia tres anys en la qual portava un vestit negre. Aquesta foto la hi va fer un fotògraf a l'ermita del Remei d'Alcanar. La recorda com una anècdota ja que surt amb el genoll pelat perquè havia caigut. Ella no es volia fotografiar però la seua mare igual la va fer fotografiar. Una altra anècdota va ser que li feia molta il·lusió

fotografiar-se amb el vestit blanc de la comunió, però no va poder fer-ho ja que després de la comunió va esclatar la guerra. Així que al cap de dos anys es va anar a fotografiar a Amposta. Per tant, va ser una foto molt esperada perquè volien tindre un record de la comunió.

Per últim, tenim a Maria Forcadell. La primera foto que va veure va ser la de sa iaia vestida de pagesa amb un mocador al coll. Aquesta foto era gran i en blanc i negre.

Fent un petit resum de totes les entrevistes, hem de dir que totes aquestes persones entrevistades la primera foto que van veure va ser familiar o d'ells mateixos. Aquestes fotos eren en blanc i negre, de mida postal, i algunes apegades a sobre d'un cartró. Gairebé a tothom els va fer goig veure una foto per primera vegada, per tant, en guarden un bon record.

Pel que fa a les ganes de fotografiar-se, algunes persones mai n'han tingut de ganes de fotografiar-se. En canvi, d'altres en tenien ganes perquè era la novetat i per poder guardar les fotos com a record.

Algunes fotos encara les conserven i les que han perdut els hagués agradat tenir-les perquè eren records d'amics o familiars.

Una pregunta que ens interessava era saber si tenien càmera en aquella època, ja que difícilment n'hi havia si no era d'algú que s'hi dedicava. Efectivament, de totes les entrevistes realitzades ningú tenia cap càmera perquè parlem de fa 80 anys.

Algunes de les persones que ens van dir que havien fet una foto era perquè la càmera els l'havien deixat.

On sí que hem extret conclusions ha sigut en el que recorden de l'arribada de la fotografia a Ulldecona i dels primers fotògrafs. Recorden els fotògrafs forasters que venien a fer fotos quan eren les Festes Majors i s'establien al poble durant un temps, pel carrer Major, baix dels Pèrxens, ja al 1914. També recorden un fotògraf que venia

de Vinaròs. De Pedro Olmedo recorden que només ho feia per afició en diumenge o a l'escola.

També recorden el pati de Celidonet, situat a la Murada de Baix, que era un lloc descobert on anaven fotògrafs forasters.

Finalment, recorden Joan Sorlí, primer fotògraf d'Ulldecona reconegut després de la guerra. Tenia una fonda i allí feia les fotos, les quals tenen la fama de ser molt boniques.

4 - CONCLUSIONS

Abans de la guerra a Ulldecona no es reconeix cap fotògraf com a tal, simplement s'esmenten algunes persones com Lluís Roisin i algun fotògraf de Godall i d'altres de Vinaròs, que venien a les Festes Majors a fer fotos.

Després es fa referència al pati de Celidonet, on hi havia fotògrafs forasters establerts durant totes les festes, però després marxaven. Aquest pati era a l'aire lliure, és a dir, que estava descobert, i al mig hi havia una figuera. També cal dir que hi havia un mur en el qual la gent s'asseia per a fotografiar-se. Actualment aquest pati és un forn de pa i és a la Murada de Baix. Hem parlat de Pedro Olmedo, que era mestre i també feia alguna fotografia, sobretot per afició, però hem de ressaltar que molta gent no el recordava com a tal. Un cop passada la guerra, totes les versions arriben al mateix lloc: Joan Sorlí, primer fotògraf d'Ulldecona, que segons recorda la gent, feia unes fotografies molt boniques. I ja després d'aquest apareixen els actuals fotògrafs, no anomenats per la gent gran i dels quals hem parlat nosaltres, ja que els hem vist des de petits. Tenim a Cipriano Millán, Joaquín Ferré i Puri Navarro.

El que sí que hem de fer constar és que aquests fotògrafs actuals han sigut deixebles de Joan Sorlí.

Finalment, podem dir que amb aquests darrers la fotografia a Ulldecona ha sofert un pas decisiu, ja que la gent ha passat a

tenir fotos com a record, fotos pròpies, i no han hagut d'anar a un altre poble a fotografiar-se.

5 - ANNEX

Carta resposta d'en John B. Sorlí des de Burnley (Anglaterra)¹

BURNLEY . ENGLAND APRIL 8, 1999.

En un tiempo muy lejano, me acuerdo de un matrimonio que vino al pueblo "Ulldecona" para las vacaciones de verano.

Él era nativo, y la señora francesa.

En aquel período, yo, tenía mucho interés en aprender la lengua francesa y pensé, que si podía hacer amistad con ellos, quizás, me proporcionaría el poder practicar "Como método directo el francés". No me acuerdo quien fué la persona, pero el hecho acaeció y fuí introducido.

Esta introducción aportó no el francés sólo, sino la fotografía; ya que él tenía como afición el procesar sus negativos y ampliarlos. Tuve durante unas semanas la oportunidad de ver este proceso repetidas veces y me causó un profundo interés.

El primer negativo que vi fué una placa de cristal, en la cual estaban fotografiados unos árboles y me causó una impresión inexplicable, al ver las diferentes tonalidades de la hojas, de los troncos etc,...

Como supondrá el negativo era propiedad del citado señor.

Me es imposible recordar; fechas, sucesos..., que han acaecido en el transcurso de mi vida. Por este motivo verá usted, que algunas de las cuestiones no son incluídas dentro de esta entrevista.

Para facilitar y expresarme en relación a los deseos que usted espera obtener de esta, (por escrito) seguiré el orden cronológico de mis recuerdos.

En Ulldecona, empecé con la afición a la fotografía y como aficionado me quedé.

Me marché a Barcelona; la suerte empezó mostrarme un camino de profesionalismo.

Conseguí trabajo en una casa de fotografía, la cual creo por lo que vi, era en aquellos tiempos considerada como una de las mejores en la ciudad.

Entré como empleado en el laboratorio de revelado de films y ampliaciones. A las pocas semanas la dueña me ofreció el ser encargado del mismo.

Esta posición me permitió estar en contacto con los operadores fotográficos en los estudios, industriales y retratos; observé y observé, el arte de la luz y la composición y elló completo en mí otro conocimiento.

El arte en fotografía es LUZ Y COMPOSICION. Todos los demás accesorios, cámaras, papeles, revelados, lentes films etc. son cosas mecánicas las cuales cualquiera puede aprender con tiempo. Repito, LUZ Y COMPOSICION, la piedra fundamental en el arte fotográfico. El que lo consigue entenderlo y dominarlo es: EL ARTISTA.

Nunca he sido muy amante de las grandes poblaciones y pensé, quizás si regresara a mi pueblo...¿podría subsistir? -me pregunté-. La experiencia me demostró una forma negativa y decidí alejarme y buscar por nuevos horizontes.

¿Francia...? ¿Inglaterra..? Mi pensamiento se dirigió hacia Inglaterra debido a que tenía unas referencias de lo avanzados que estaban en el procedimiento de COLOR en fotografía.

Decisión tomada, Inglaterra.

En todo país nuevo el primer obstáculo que se encuentra es al idioma, satisfecho ello, uno empieza el ver un horizonte más brillante.

En la población donde resido, Burnley, tuve la suerte de que existía un laboratorio

fotográfico de mucha importancia y decidí probar fortuna, apliqué por trabajo y lo conseguí.

Este laboratorio en el que trabajé por unos ocho o nueve años; se dedicaba sólo al proceso de blanco y negro, cuando pasó un año de mi estancia, pensaron en transformar este en LABORATORIO DE COLOR.

Para conseguir el cambio desde blanco y negro a color, en un laboratorio fotográfico se necesitan personas técnicas en color, como carecía de estas, el Gerente me llamó a su despacho y me insinuó si estaría interesado de ir a un curso para aprender este proceso.

Me contestó diciendo: que esto no era obstáculo y que debería ir.

El curso a que me refiero era en Londres, y en la escuela especial de KODAK en donde estuve por algunas semanas y conseguí el diploma.

Después de unos años con la práctica en color, decidí establecerme por mi cuenta y monte un laboratorio y un estudio, en él he continuado hasta que me jubilé.

Desde hace unos años me dedico al CINE Y VIDEO cosa esta que la practico continuamente y con la ayuda de la computadora paso mi tiempo con sumo interés editando estos.

CAMBIOS EN LA FOTOGRAFIA DESDE MI PRINCIPIO HASTA EL PRESENTE

Nota: Algunas palabras técnicas que no conozco el significado en español las escribo con mayúsculas y en inglés.

FILMS Blanco y negro.

En el principio la emulsión era pobre con mucho grano y poca sensibilidad. Hoy en día esto se ha superado tanto, que desde 25 ó 100 ASA antes, ahora llega 1200 ASA y más.

PAPELES Blanco y negro.

Antes y todavía hoy, las hojas o eran de papel, FIBRA BASE, esto hacía que absorbieran mucho líquido, el lavado y secado era largo, y ello se hacía costoso. Otra innovación que no existía cuando empecé: RESIN COATED (RC) El papel tiene una base que no absorbe agua. Solamente la superficie de la emulsión sensible a la luz admite los líquidos, CHEMICALS, Como resultado los RC papeles usan menos líquido el lavado y secado son cortos, el factor tiempo se reduce y con ello se adquiere más producción y mayor economía.

FILMS Color

En el principio cuando aprendí color hasta el presente han habido tantas innovaciones que es imposible enumerarlas. Solamente diré que existen dos clases de films que yo he usado. Negativo film y reversal film. En el mercado encontrará un sin número de fabricantes de ellos, cabe destacar: FUJI, KODAK, KONICA, AGFA, etc.

PAPELES Color.

Todos son RC y hay dos clases uno para producir POSITIVOS de los negativos y el otro para copiar las transparencias del reversal film.

Hoy en día encuentro que el papel fotográfico en color se ha mejorado en la fabricación técnica de la emulsión, CYAN, MAGENTA, YELLOW, lo que produce una mejor definición en los colores complementarios, RED, GREEN, BLUE, ... haciendo esto más agradable a la vista.

de la marca, las otras que recuerdo eran: FOCA, francesa 35mm- Retina, KODAK 35mm- VOIGTLANDER SUPERB-35mm- y ROLLEICOD 60x60mm..

En Inglaterra he poseído varias cámaras como NIKON-FUJICA-CANON-HASSEL-BLAD-CONTAX-y muchas que no recuerdo.

La única cámara que nunca he tenido es la LEICA.

Esto es todo, espero que le habré complacido.

PD: De momento no tengo ninguna cámara fotográfica. Me hice la promesa que cuando me jubilara trataría de olvidar la fotografía. Usted comprenderá que con cincuenta y dos años de profesión ello es más que suficiente.

¹ Pel seu interès he cregut necessari afegir la simpàtica resposta del primer fotògraf faldut.

Les seperacions indiquen el final de les respostes a les meues preguntes.

6 - BIBLIOGRAFIA

Historia de la Fotografía. Salvat: Barcelona, 1981

Enciclopedia Planeta de la Fotografía. Planeta: Madrid, 1981

Ulldecona en blanc i negre. Centre Excursionista: Ulldecona, 1992

Enciclopèdia Avui (disquet). Interacció: Barcelona, 1998

CAMARAS O MAQUINAS FOTOGRAFICAS

Las cámaras que he tenido són: En Ulldecona y Barcelona, y que recuerdo, la primera usaba placas de cristal que tenían una dimensión 102x127 mm. no me acuerdo